

Woord vooraf > 2

Inleiding: nieuwe gezichten > 3

Begeleiden en dienen

1. Detentie

1.1. Bezoeken in de gesloten centra: zelfstandig, in team en via een netwerk > 5

1.2. "Het is nog mogelijk om een 'elders' te bouwen": gedachten van een vrijwilliger > 7

1.3. Enkele reis naar Afghanistan: het verhaal van Rahman > 9

1.4. Enkele cijfers > 10

2. Alternatief voor detentie

2.1. Terugkeer voor gezinnen met minderjarige kinderen > 12

2.2. Enkele cijfers > 14

3. Andere diensten:

JRS-Belgium en de opvangcrisis voor asielzoekers > 16

Verdedigen

1. JRS-Belgium sensibiliseert > 18

2. JRS-Belgium en beleidswerk

2.1. De terugkeerrichtlijn omgezet in de Belgische wetgeving > 21

2.2. Het DEVAS-rapport blijft vruchten afwerpen > 24

2.3. België veroordeeld > 26

JRS-Europe: Samenwerking in Europa > 28

JRS-Belgium: Financieel rapport 2011 > 30-31

Mag de nadruk voor een keer niet vallen op de diensten die JRS-Belgium biedt aan de vluchtelingen, maar wel op wat de vluchtelingen schenken aan de bezoekers van JRS-Belgium?

Het is een weerkerend scenario: de ontmoeting met vluchtelingen bezorgt aan de bezoekers een heel aparte ervaring van machteloosheid.

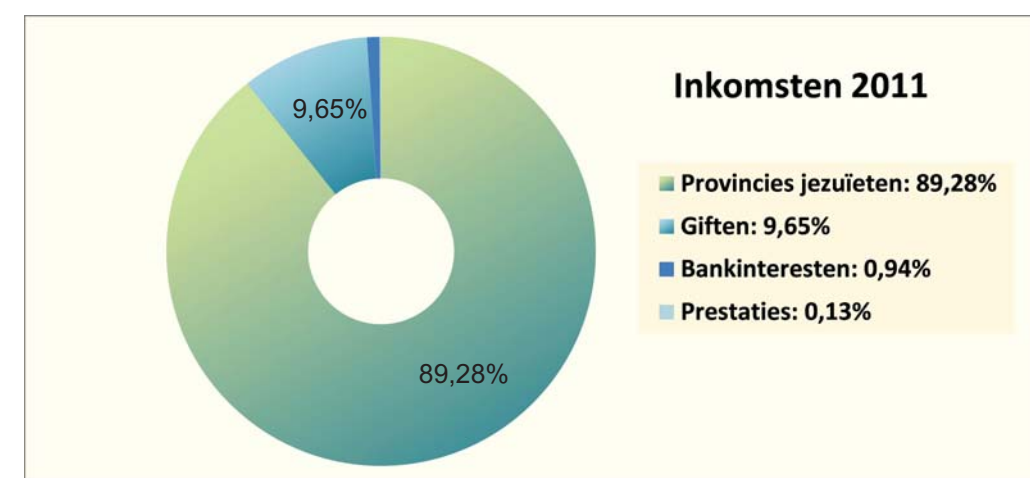
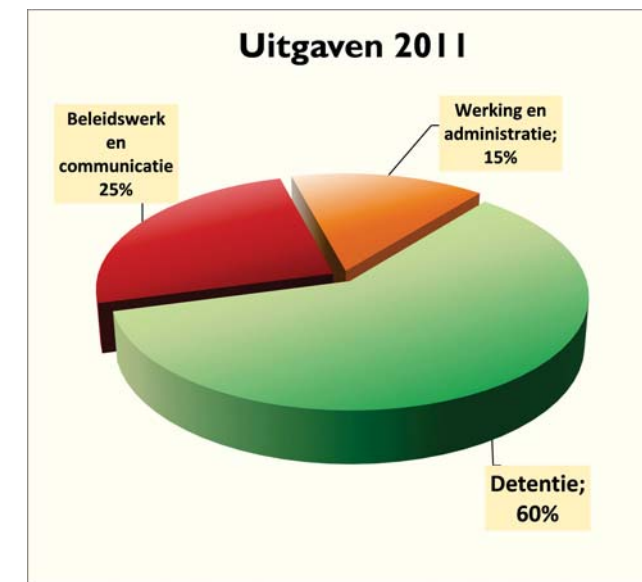
De bezoekers worden niet alleen geconfronteerd met de onmacht van de vluchtelingen maar ook met hun eigen onmacht om concreet iets te kunnen veranderen aan de situatie. Nog lastiger te verwerken is de machteloosheid tegenover het systeem waarin onze samenleving deze mensen-in-nood gevangen houdt.

Het vluchtelingenprobleem schijnt de mogelijkheden van organisaties en de staat te overstijgen.

En toch. Veel bezoekers kunnen zelfs dankbaar zijn tegenover die schijnbare hulpeloosheid. Die situatie stimuleert hun geloof - het is een echt geloof - dat de ontmoeting met mensen-in-nood op zichzelf zinvol is en de kern uitmaakt van ons christelijk engagement want daarin is God te vinden.

Paul De Greef S.J.

Voorzitter

JRS-Belgium: Financieel rapport 2011

1. Uitgaven: 173.348,89€

Detentie: begeleiding van personen in gesloten centra en terugkeerhuizen door bezoeken aan de gesloten centra (inbegrepen verplaatsingen, tolkendienst, opvolging dossiers i.s.m. met juristen, advocaten, artsen, psychologen, omkadering en vorming van de medewerkers, netwerking met Europese JRS-kantoren en NGO's in België, studie- en analysewerk, publicatie van rapporten): 104.009,34€

Beleidswerk en communicatie: politiek lobbywerk en sensibiliseringscampagnes in scholen en voor diverse verenigingen, organisatie van evenementen, folders, website, nieuwsbrief: 43.337,22€

Werking en administratie: Beheer en coördinatie vzw en team, huur lokalen, onderhoudskosten, verzekeringen, telefoon fax, internet, post, fotokopies, bureelbenodigdheden, mailingen: 26.002,33€

Totaal uitgaven: 173.348,89€

2. Inkomsten: 185.680,99€

SJ-provincies: BML, BSE en Nederland: 165.776,00€

Giften: particulieren en private fondsen: 17.928,16€

Bankintresten: 1738,85€

Prestaties: vergoedingen (verplaatsingen, voordrachten,...): 237,98€

Totaal inkomsten: 185.680,99€

Rozemarijn Vanwijnsberghe

2011, wat heeft dat jaar voor JRS-Belgium betekend? Verandering en continuïteit tegelijk. Verandering, want het team kreeg een nieuw gezicht: een aantal leden vertrokken naar nieuwe horizons, anderen voegden zich met nieuwe krachten bij het team. Continuïteit, want ondanks de ingrijpende interne veranderingen bleef de aandacht van het team in de eerste plaats op de vastgehouden personen in de gesloten centra gericht. Meer dan ooit, trouwens, is de aanwezigheid van JRS-Belgium in de gesloten centra belangrijk, want het aantal andere Belgische NGO's die de centra bezoekt blijft bedroevend laag.

Ook in de politieke wereld was 2011 een jaar van verandering: er kwam een einde aan het "tijdperk" van de regering van lopende zaken. Met staatssecretaris voor asiel en migratie, Maggie De Block, kreeg het kabinet ook een nieuw gezicht. Het beleid wordt voortaan vanuit een ander standpunt dan voorheen gevoerd. De eerste officiële mededelingen van de nieuwe staatssecretaris waren alvast duidelijk. Er zouden, onder andere, meer middelen voor gedwongen terugkeer vrijkomen. Wat dit concreet betekent zal in de loop van 2012 duidelijk worden...

En wat vinden de vastgehouden personen zelf van dit alles? Voor hen is het meestal "te laat", ze werden opgesloten met het oog op hun verwijdering, of ze het nu willen of niet. "Ik heb geen keuze, ik moet ermee leven," zei een gedetineerde in het gesloten centrum van Brugge. Hun mening lijkt niet van tel te zijn. En toch... JRS-Belgium wil naar hen luisteren, hen duidelijk maken dat hun mening wel belangrijk is. Hun stem wil het team naar buiten brengen door over hen te spreken, te schrijven, hen actief te betrekken bij onderzoeksprojecten. Hoe machteloos ze zich soms ook voelen, hun stem telt, niet in het minst voor diegenen die na hen komen, en er zullen er nog komen...

Op basis van gesprekken met vastgehouden personen publiceerde JRS-Belgium in 2011 twee belangrijke rapporten, het eerste over de kwetsbaarheid van asielzoekers in de gesloten centra, "*Van detentie tot kwetsbaarheid*", dat een behoorlijk grote media-aandacht kreeg, vooral in de geschreven pers. Het andere rapport werd in samenwerking met JRS-Europe geschreven, en betreft alternatieven voor de gesloten centra, met bijzondere aandacht voor de open woonunits voor gezinnen met minderjarige kinderen in België. JRS moedigt deze alternatieve vorm voor opsluiting aan, maar spoort de overheid tegelijk ook aan om in de eerste plaats werk te maken van een humaan beleid voor vrijwillige terugkeer.

Inleiding: Nieuwe gezichten...

De medewerkers van JRS-Belgium blijven de gesloten centra ook in 2012 bezoeken om te luisteren naar stemmen die de buitenwereld niet hoort, en stil te worden bij het zien van tranen die achter gesloten deuren voor de buitenwereld verborgen blijven, telkens weer, week na week, nieuwe gezichten, en achter elk gezicht schuilt een mens met een persoonlijk verhaal, een mens met gevoelens, met een hart. JRS-Belgium wil die mens nabij zijn op deze duistere plaats binnen onze maatschappij.

Nathalie Salazar Medina

Nieuwe gezichten bij JRS-Belgium: achteraan van links naar rechts: Ludwig Van Heucke SJ, Nathalie Salazar Medina, Wouter Blesgraaf SJ. Vooraan van links naar rechts: Xavier Dijon SJ, Héloïse Oldenhove.

De jaarlijkse Europese
bijeenkomst van JRS-
bezoekers aan detentiecentra
voor vreemdelingen wordt
steeds in Brussel gehouden.

werd voorgesteld. De belangrijkste bevinding uit het rapport is dat de detentie van migranten vaak nutteloos is omdat er menselijkere en minder dwingende alternatieven bestaan. Eind 2011 startte JRS-Europa een nieuw project op, het DIASP-project (Dublin Impact on Asylum Seekers Protection). De bedoeling van dit project is na te gaan welke invloed de Dublin II-Verordening op de bescherming van asielzoekers heeft. Deze Europese Verordening bepaalt het EU-land dat verantwoordelijk is voor de behandeling van een asielaanvraag. Het onderzoek wordt in tien verschillende landen, waaronder België, gevoerd op basis van gesprekken met personen die zich in deze procedure bevinden. Er zullen ook gesprekken met de verantwoordelijke overheidsdiensten plaatsvinden om de goede praktijken in de verschillende landen met elkaar te vergelijken. De publicatie van het eindrapport is voorzien in 2013.

Tot slot is ook de 'Annual General Meeting', de jaarlijkse bijeenkomst van JRS in Europa, hier het vermelden waard. Op deze bijeenkomst komen doorgaans een vijftigtal medewerkers van JRS in Europa af. Het thema in 2011 was communicatie. Enerzijds kregen de deelnemers tijdens het vormende gedeelte een aantal communicatietechnieken en praktische oefeningen door een communicatie-experte aangereikt, en anderzijds was het een gelegenheid om de hoofden bij elkaar te steken over de gemeenschappelijke communicatiestrategie van JRS in Europa. Deze concrete projecten zijn een teken van een steeds nauwere samenwerking op Europees niveau en van een hechter JRS-netwerk, waar JRS-Belgium graag zijn steentje aan bijdraagt.

Nathalie Salazar Medina

JRS-Belgium maakt deel uit van een Europees en een internationaal netwerk. In meer dan 50 landen wereldwijd is JRS aanwezig. Afhankelijk van de realiteit en de noden heeft JRS in die verschillende landen aangepaste programma's voor vluchtelingen en gedwongen migranten. Zo zet de organisatie in Afrika zich vooral in voor het onderwijs in de vluchtelingenkampen.

In België en in andere Europese landen gaat de aandacht van JRS hoofdzakelijk uit naar asielzoekers en gedwongen migranten die om administratieve redenen worden opgesloten. Dit gebeurt concreet door in een aantal landen de gesloten centra te bezoeken. JRS-Belgium heeft dus collega's in Malta, Zweden, het Verenigd Koninkrijk, Ierland, Duitsland, Slovenië, Kroatië, Italië en Portugal die in de gesloten centra van hun land ongeveer hetzelfde werk doen. Een aantal jaar geleden hebben de detentiebezoekers van deze verschillende landen besloten om jaarlijks samen te komen met de "Detention Visitors Support Group", een steungroep voor detentiebezoekers. Deze ontmoeting is voor de deelnemers een grote hulp omdat het zeer belangrijk is ervaringen en goede praktijken te kunnen uitwisselen, maar ook om zich blijvend te vormen.

In 2011 belichtte de opleiding een juridisch aspect van de detentiebezoeken, met name de schendingen van mensenrechten in gesloten centra. Behalve detentie zijn er nog een aantal andere domeinen waar JRS in een Europees verband samenwerkt. Op initiatief van JRS-Europa werd in 2011 in België, Zweden, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk onderzoek gevoerd naar alternatieven voor detentie. Dit onderzoek mondde uit in een rapport dat in het Europees Parlement

Het aanleren van interviewtechnieken tijdens de algemene jaarlijkse vergadering van JRS-Europa. © JRS-B

Begeleiden en dienen

1. Detentie

1.1. Bezoeken in de gesloten centra: zelfstandig, in team en via een netwerk

In 2011 hebben vier teamleden van JRS-Belgium hun persoonlijke toegangsmachtiging van de Dienst Vreemdelingenzaken gebruikt om de gesloten centra van Brugge, Merksplas, Vottem en Melsbroek (centrum 127) te bezoeken. Op die manier konden meer dan 450 gedetineerden worden begeleid. Tijdens de lange uren die men in een gesloten centrum doorbrengt, zijn luisterbereidheid en eerbied voor de persoon in kwestie van essentieel belang om beetje bij beetje een vertrouwensrelatie te laten ontstaan. De bezoekers proberen tijdens hun gesprekken zo juist mogelijke inlichtingen te geven over de rechten die de persoon in kwestie heeft en over de procedures die op hem van toepassing zijn. Ze treden ook op als contactpersoon tussen de gedetineerde en de buitenwereld (familie, advocaat...). Aangezien ze wekelijks langskomen, kunnen de bezoekers soms ook abnormale situaties vaststellen, schendingen van de regelgeving en zelfs van de fundamentele rechten van de vreemdelingen die opgesloten zitten.

De bezoekers worden over het algemeen geconfronteerd met een groot gevoel van onmacht: de gedetineerden projecteren dikwijls enorme verwachtingen op hen, leggen hun een lange klachtenlijst voor, laten blijken hoe onrechtvaardig ze zich behandeld voelen. De bezoekers hebben dan ook veel steun nodig: groepsgesprekken, supervisie door de directeur, kwartaalvergaderingen van de vaste bezoekers en de vrijwilligers, externe supervisie (bijvoorbeeld door geestelijke begeleiding). Soms vinden bezoekers steun in gezamenlijke bezoeken. Tijdens het eerste kwartaal konden Marie Bouvier, bij haar bezoeken aan het centrum 127, en Nathalie Salazar, te Brugge, worden vergezeld door Bart Baele, een Vlaamse jezuïetennovice. In het kader van deze bezoeken aan gesloten centra werkt JRS-Belgium samen met andere organisaties. Dankzij een verenigingsplatform, de "Transitgroep", kunnen organisaties die de gesloten centra bezoeken, hun krachten op basis van hun gemeenschappelijke ervaringen bundelen om invloed uit te oefenen op het Belgische beleid inzake detentie en verwijdering van vreemdelingen. In 2011 is er heel wat veranderd in het vaste team van bezoekers.

I. Detentie

Om te beginnen moest het team afscheid nemen van Marc Rotsaert, die in augustus gestorven is. Als vrijwilliger bezocht Marc meer dan drie jaar lang elke week met veel menselijkheid en vakkundigheid het gesloten centrum in Vottem, om zich daar ten dienste te stellen van de gedetineerde migranten.

Stefanie Duysens, daarentegen, die vier jaar lang resoluut en met veel inzet het gesloten centrum van Merksplas bezocht, heeft zich aangesloten bij één van de partnerorganisaties van JRS-Belgium, om daar op een andere manier sociaal werk bij vluchtelingen te doen. En uiteindelijk heeft het team ook afscheid moeten nemen van de directeur, Christophe Renders, die een nieuwe opdracht bij JRS in Tsjaad kreeg.

Maar de toekomst voor 2012 ziet er veelbelovend uit: de nieuwe medewerkers, Héloïse Oldenhove, Wouter Blesgraaf en Marie-Françoise Assoignon zullen respectievelijk het gesloten centrum van Merksplas, 127bis en het centrum van Vottem bezoeken. Marie en Nathalie blijven het centrum 127 en dat van Brugge bezoeken. Al deze bezoeken werden door de nieuwe directeur, Rozemarijn Vanwijnsberghe, in goede banen geleid.

Marie Bouvier

Verdedigen

Xavier Dijon

2.3. België veroordeeld

Op 21 januari 2011 werd België door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens veroordeeld in het arrest M.S.S. tegen België en tegen Griekenland omdat het een jonge Afghaan onmenselijk en vernederend had behandeld door hem naar Griekenland terug te sturen. Dat arrest had op Europees vlak grote gevolgen voor het toepassen van de Dublinverordening, die bepaalt welke EU-lidstaat verantwoordelijk is voor de behandeling van een asielaanvraag.

Het stelt de veronderstelling ter discussie dat iedere lidstaat waar de Dublinverordening van toepassing is zijn verplichtingen op het gebied van asiel nakomt. Een Staat mag geen asiel-zoeker naar een andere Staat sturen wanneer deze niet kan weten of de grondrechten er zullen worden geëerbiedigd. Het Hof onderstreept dat een overdracht van een asielzoeker naar een andere Staat niet dwingend of automatisch is en herinnert de Staten eraan dat ze de proceduregaranties in acht moeten nemen, met andere woorden dat hoger beroep effectief moet zijn. De Afghaan die naar Griekenland werd teruggestuurd is vóór zijn overdracht een tijd lang vastgehouden in het Repatriëringscentrum 127bis, waar medewerkers van JRS-Belgium hem een aantal keren hebben ontmoet.

1.2. "Het is nog mogelijk om een 'elders' te bouwen": Gedachten van een vrijwilliger.

Mezelf engageren, geëngageerd zijn, mijn leven engageren, het is een beetje van dit alles dat JRS-Belgium mij gedurende de afgelopen drie jaar heeft aangeboden. Anders gezegd, op een bepaalde manier zelf een 'migrant' worden, een 'vluchteling' in een gesloten centrum... al was het maar voor een uur, van tijd tot tijd.

Deze uitnodiging om mij te engageren is vooral het geschenk van degenen die zijn moeten migreren, meestal tegen hun wil, tegen hun levensloop in. Zij zouden hun komst naar onze Europese landen moeten kunnen ervaren als een bevrijdende migratie, maar komen in feite, niet altijd rechtmatig, terecht in de willekeur van onze samenlevingen. Zo komt het dat Abdoulaye, Jemal, Elam, Steven, Pierre, Lala en zoveel anderen mij ongetwijfeld bij hen hebben uitgenodigd. Ze hebben mij steeds geraakt; soms hebben ze mij zelfs omhelsd bij het afscheid nemen. In de loop van de tijd hebben ze een stukje van mijn blik op de wereld en op de mensheid, die zo mooi, zo lijdend, en zo veranderlijk is, gewijzigd.

Hoe zou men ook niet geraakt kunnen worden wanneer, in de loop van een bezoek, dat niet meer en niet minder dan een uur duurt, een leven zich volledig gratis voor je ontvouwt?

Zou dat niet de missie van JRS zijn, zou dat niet de kracht van zijn engagement, en ons engagement, kunnen zijn: ervoor te zorgen dat de "muur van de regelmaat" wordt doorbroken; ervoor zorgen dat de muren van die detentiecentra tijdens de gesprekken enkele minuten verdwijnen; en dat het gezag van die "muren van schaamte" niet meer zodanig is dat ze de centrale plek in onze ontmoeting inneemt?

Het is waar dat er voor mij bij elk bezoek aan een gesloten centrum, Brugge of Merksplas, steeds een "voor" en "na" is. Deze gang heeft het effect van een soort bekering, verandering, "voor" en "na" het bezoek. Iedere keer als ik op weg ben, voor ik bij het gesloten centrum aankom, voor mijn gesprek, dringen de vragen zich hardnekkig op: "Wie zal ik ontmoeten? Waarom? Wat voor zin heeft de ontmoeting

I. Detentie

die me te wachten staat? Wat ga ik meenemen?" Na een uur verandert de ontgoocheling die ik me had ingebeeld echter in verwondering: een soort geruststelling dat er zin aan te gegeven is, dat de ontmoeting er moest zijn. Een leven heeft een ander leven ontmoet. De ene heeft zich blootgegeven; de ander heeft belangstelling getoond. Daaruit is een hoop ontsprongen. Niet alles is leeg. Niets is voorgoed verstijfd. Voorbij de opsluitende muren, voorbij het leed, het isolement, de eenzaamheid, is het nog mogelijk om een "elders" te bouwen, gezamenlijk. De één verrijkt de ander met zijn geschiedenis en de ander, mij in dit geval, vind dat ik verrijkt ben, veranderd, geëngageerder, veel meer dan vóór dat bezoek, vóór dat uur.

Gilbert Granjon

Het gesloten centrum „Caricole“ in Steenokkerzeel.

Verdedigen

Christophe Renders SJ tijdens een conferentie van het UNHCR over alternatieven voor detentie op 16 november 2011 in Brussel

waardeerde het zeer dat JRS hen eerst informeerde vooraleer het rapport in de media te lanceren. Dat gaf JRS-B tevens de gelegenheid om de aanbevelingen naar de overheidsdiensten nog eens goed te onderstrepen. Op 16 november organiseerde het UNHCR een conferentie in Brussel over alternatieven voor opsluiting. Één van de sprekers was Christophe Renders SJ, die toen nog directeur van JRS-Belgium was. Zijn bijdrage stond in het teken van de maatschappelijke gevolgen van opsluiting voor de mensenrechten. De voordracht die hij toen hield, steunde voor een aanzienlijk deel op de bevindingen uit het DEVAS-rapport. Hij sprak, onder andere, over de negatieve gevolgen van opsluiting voor de asielprocedure, voor de geestelijke gezondheid, voor het zelfbeeld en het vertrouwen in overheidsinstanties. Met andere woorden, het DEVAS-rapport rendeert dus vooralsnog uitstekend.

Wouter Blesgraaf SJ

2.2. Het "DEVAS-rapport" blijft vruchten afwerpen

JRS-Belgium heeft bij de overheid, het maatschappelijk middenveld in de vluchtelingensector en delen van de Kerk een solide reputatie opgebouwd. In het bijzonder wordt JRS-B beschouwd als een organisatie met expertise op het gebied van opsluiting van migranten in België. JRS-B is weliswaar niet de enige niet-gouvernementele organisatie die de gesloten centra bezoekt, maar wel de enige die er het leeuwendeel van haar tijd, geld en energie in steekt. Het DEVAS-project vormde zowel een bevestiging van deze reputatie als een resultaat van de aanwezigheid van JRS-B in gesloten centra. DEVAS, of "Opsluiting van kwetsbare asielzoekers" (DETention of Vulnerable Asylum Seekers), was een project dat van JRS-Europa uitging en bestond uit het afnemen van interviews met bijna 700 opgesloten migranten in 23 Europese landen. In drie Belgische gesloten centra werden 64 mensen door JRS-B bevraagd.

Het bijzondere aspect van dit onderzoek was dat het grotendeels gebaseerd was op de ervaringen van gedetineerden, niet alleen de observaties van niet-gouvernementele organisaties. Wat betreft de bevindingen wierp het DEVAS-onderzoek nieuw licht op het begrip "kwetsbaarheid". Niet alleen werd er gedocumenteerd welke slechte invloed opsluiting heeft op kwetsbare groepen migranten zoals ouderen, zieken en mensen met een handicap, zwangere vrouwen en mensen die in het verleden aan ernstige vormen van geweld zijn blootgesteld. Er werd bovendien vastgesteld hoe detentie ook de lichamelijke en geestelijke gezondheid van mensen die gezond waren aantast. De publicatie van het rapport in 2010 werd gevolgd door een openbare conferentie in juni 2011 in Brussel.

Sindsdien heeft JRS-B ook een Belgische versie uitgegeven. Het verscheen in juni 2011 en werd al snel door enkele media opgepikt. Als gevolg van deze media-aandacht kwamen er ook reacties van parlementsleden binnen en kreeg de directeur van JRS-Belgium de gelegenheid om goede gesprekken met hen en met het kabinet van staatssecretaris Wathélet te voeren. Minstens even belangrijk als de berichten in de media was echter de voorafgaande vergadering met de Dienst Vreemdelingenzaken eind mei. Deze overheidsdienst

1.3. Enkele reis naar Afghanistan: het verhaal van Rahman

Rahman is een jonge Afghaan. Hij kwam een aantal jaren geleden naar België omdat zijn vader en zijn broer door de Taliban werden vermoord. In België vraagt hij asiel aan, maar hij krijgt een negatieve beslissing. Hij vraagt opnieuw asiel aan, maar de Dienst Vreemdelingenzaken neemt deze tweede asielaanvraag niet in overweging en Rahman wordt aangehouden. Wanneer een medewerker van JRS-Belgium hem in het gesloten centrum ontmoet, is hij gespannen, hij kan niet meer slapen. De gedachte dat hij terug naar Afghanistan zou worden gestuurd, maakt hem zeer angstig. "Ik zou willen huilen, maar ik durf niet", zegt hij.

De JRS-medewerker luistert aandachtig naar zijn verhaal, zijn angsten, week na week, en brengt het Belgisch Comité voor Hulp aan Vluchtelingen op de hoogte. Ook met de advocaat wordt er contact opgenomen. De Dienst Vreemdelingenzaken maakt een afspraak met de consul van Afghanistan, met de bedoeling om Rahman te identificeren en een reisbewijs te verkrijgen. De consul bevestigt dat Rahman uit Afganistan afkomstig is, maar deelt in een schriftelijke verklaring mee dat het te gevaarlijk is om hem terug naar Afghanistan te sturen. Op basis van deze verklaring stapte de advocaat naar de rechtbank om de vrijlating te vragen. De rechtbank levert echter een negatieve beslissing af.

Rahman blijft dus opgesloten. Hij ervaart zijn opsluiting als een nachtmerrie en zegt letterlijk: "Het leven in dit centrum is bijna even erg als in Afghanistan!" Samen met een andere organisatie neemt JRS-Belgium contact op met de Dienst Vreemdelingenzaken, die verduidelijkt dat de man niet zal worden vrijgelaten omdat er tussen België en Afghanistan een mondeling akkoord bestaat over het afleveren van Europese reisbewijzen voor Afghaanse onderdanen, wat zou betekenen dat het document dat de consul voor Rahman had geschreven waardeloos was.

Een aantal dagen later wordt Rahman naar Afghanistan teruggestuurd. Zijn advocaat is nog in hoger beroep gegaan om hem alsnog vrij te krijgen, maar de Dienst Vreemdelingenzaken was sneller en had al een vliegtuigticket, een enkele reis naar Afghanistan, gekocht. Sindsdien heeft JRS-Belgium geen informatie over Rahman meer gekregen. Het is onduidelijk wat er bij zijn aankomst is gebeurd en hoe het nu met hem gaat. Alleen het beste hopen, dat is wat we nu kunnen doen...

Nathalie Salazar Medina

1.4. Enkele cijfers

In 2011 zijn er 25.479 asielaanvragen ingediend. Sommige asielzoekers dienden meerdere asielaanvragen in. Ook waren 1649 onder hen waren niet-begeleide minderjarigen. 70% van de asielzoekers is mannelijk.

Het afgelopen jaar kende een aanzienlijke groei van het aantal asielaanvragen: bijna 28% meer dan in 2010. Deels komt dit door het sterk toegenomen aantal niet-begeleide minderjarigen in België: hier viel bijna een verdubbeling ten opzichte van 2010 waar te nemen. Daarvan komt een groot deel voor rekening van Afghanen.

(Bron: Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen.
Voor de laatste zin: bron contactvergadering BCHV, januari 2012.)

vreemdeling nog hoger beroep kan aantekenen tegen de beslissingen die zijn verblijf illegaal maken; gewaarborgde juridische bijstand en informatie in een taal die de betrokkene verstaat; controle van de regelmatigheid van de wijze waarop de gedwongen terugkeer wordt uitgevoerd (politiebegeleiding). Nog steeds volgens de Terugkeerrichtlijn kan het vreemdelingen in onwettig verblijf verboden worden zich gedurende een nader te bepalen periode naar een land in de Schengenruimte te begeven. De Europese tekst spreekt over een verbod van, in principe, vijf jaar. België opteerde voor een lagere maximumgrens, aangezien de Belgische wet waarin de Richtlijn werd omgezet, de drempel verlaagt tot drie jaar. Dat toegangsverbod (gedurende drie jaar) geldt in twee gevallen: wanneer er aan de betrokkene geen uitstel werd verleend voor zijn vrijwillig vertrek (de vreemdeling wordt verzocht zo vlug mogelijk weg te gaan) of wanneer de terugkeerverplichting in de wind werd geslagen. In de andere gevallen is dat verbod om de Schengenruimte te betreden facultatief (tot drie jaar) en kan het geval per geval worden aangepast. Het verbod kan overigens worden gelicht om humanitaire redenen of integendeel worden verlengd tot vijf jaar in geval van fraude en zelfs tot méér dan vijf jaar, wanneer de vreemdeling een ernstige bedreiging vormt voor de openbare orde, de openbare veiligheid of de veiligheid van het land.

JRS-Belgium

Over welke mogelijkheden beschikken JRS-Belgium en andere waakzame NGO's ten aanzien van die "peper- en zoutkleurige" Terugkeerrichtlijn, die net zomin een schande is als een reden tot trots? Ze kunnen in hoofdzaak controleren of de overheid bij de uitvoering van haar taak handelt op de juiste wijze en in overeenstemming met de geest van de Richtlijn, namelijk - en zoals we reeds zeiden - de vreemdelingen in onwettig verblijf repatriëren "op een humane manier en met volledige eerbiediging van hun grondrechten en waardigheid". De door de letter van de wet mogelijk gemaakte ruime interpretaties moeten dus telkens worden getoetst aan het eerbiedigen van de rechten van de betrokkene, die steeds een uniek persoon is. Bovendien moet men onderzoeken op welke manier de bescherming van vreemdelingen in onwettig verblijf, zoals die wordt geboden door de Terugkeerrichtlijn en de omzetting ervan in de Belgische wetgeving, door een a fortiori-argument kan dienen als hefboom voor het beschermen van asielzoekers. Het zou immers discriminerend zijn wanneer de rechten van asielzoekers in België minder goed zouden worden beschermd dan die van personen die onwettig in het land verblijven.

Xavier Dijon SJ

van verblijfplaats...), waarvan het opsluiten in een gesloten centrum de meest extreme zou zijn, indien er in dat laatste geval een realistisch uitzicht bestaat op uitwijzing van de betrokkene binnen een redelijke termijn en er geen andere maatregel is om de daadwerkelijke terugkeer van de illegaal in het land verblijvende vreemdeling te waarborgen.

Gedwongen terugkeer en opsluiting

Detentie mag volgens de Terugkeerrichtlijn niet langer duren dan 18 maanden. Die tijd vormt een echte grens voor de Lidstaten van de Europese Unie die totnogtoe geen maximum voor detentie kenden. In een land als België, bijvoorbeeld, kon de Europese tekst wegens die tolerantie van 18 maanden worden beschouwd als een 'Richtlijn van schaamte'. Volgens de Belgische wetgeving mag de administratieve opsluiting van een vreemdeling slechts twee maanden duren, eventueel verlengd met nog eens twee maanden (met uitzonderlijke verlengingen die de opsluiting in geen geval langer mogen laten duren dan 8 maanden in totaal, wat hoe dan ook veel korter is dan de door de Richtlijn toegestane maximumduur).

**"Als ik teruggestuurd word,
wie zal mij garanderen
dat ik geen problemen zal krijgen?"**
(Een gedetineerde in het
gesloten centrum van Brugge)

Voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen schrijft de wet voor dat de overheid op de eerste plaats moet handelen in het belang van het kind en niet tot uitwijzing van de minderjarige mag besluiten, zonder eerst alle door zijn voogd voorgestelde duurzame oplossingen te hebben onderzocht (aangezien de voogdijwet van 24 december 2002 bepaalt dat elke niet-begeleide minderjarige vreemdeling zulk een voogd moet krijgen).

De uitvoering van de vrijwillige terugkeer wordt in het kader van het REAB-programma (Return and Emigration of Asylumseekers from Belgium) gecoördineerd door de Internationale Organisatie voor Migratie (I.O.M.) en door een netwerk van partners.

De procedures

Wanneer een vreemdeling (uit een derde land) zijn illegaal verblijf niet beëindigt door vrijwillige terugkeer, zal hij tot terugkeer worden gedwongen. De wet voorziet in een aantal procedurele waarborgen: het opschorten van de repatriëring zolang de

Alternatieven voor detentie...

Een 'Woonunit' in Tielt

Een 'Woonunit' in Sint-Gillis Waas

2. Alternatieven voor detentie

2.1. Terugkeer voor gezinnen met minderjarige kinderen

Het proefproject van de terugkeewoningen, dat in 2008 van start ging, is nu een vast project in het beleid van de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ). In deze huizen worden gezinnen ondergebracht die voorheen in de gesloten centra werden vastgehouden, gezinnen met minderjarige kinderen die asiel aanvroegen aan de grens, en gezinnen die onwettig op het grondgebied verbleven. Ze verblijven er tijdens de asielprocedure of voor de tijd die nodig is om hun terugkeer te organiseren. Deze woningen lijken op gewone huizen, ze zijn open, maar er gelden bepaalde regels om de vrijheid van de gezinnen te beperken. De Dienst Vreemdelingenzaken had terugkeewoningen geopend in Tubeke, Sint-Gillis-Waas en Zulte. In de loop van 2011 werd het project uitgebreid met een nieuwe vestiging in Tielt. In 2012 zullen er nog meer woningen bijkomen.⁽¹⁾

In 2011 verbleven 139 gezinnen in terugkeerhuizen, wat overeenkomt met bijna het dubbele van het voorafgaande jaar. Een grote meerderheid van deze gezinnen waren asielzoekers (aan de grens of in afwachting van een overdracht naar een ander land van de Europese Unie in het kader van de Dublinverordening). Ondanks het feit dat deze huizen open zijn, is vijfenzeventig procent er gebleven zonder te proberen te vluchten. Deze resultaten tonen aan dat, in de meeste gevallen, detentie, met alle schade die de gezinnen hierdoor ondervinden, niet noodzakelijk is. Veertig procent van de gezinnen verliet uiteindelijk het grondgebied, hetzij vrijwillig of onder dwang, en achtentwintig procent werd vrijgelaten nadat ze een verblijfsvergunning verkregen hadden of omdat de Dienst Vreemdelingenzaken hen niet kon verwijderen.

JRS-Belgium bezoekt de gezinnen die in deze terugkeewoningen zijn ondergebracht sinds 2010. De bezoeker probeert te luisteren naar de gezinnen, hen te steunen en informatie over de procedures te geven. JRS-Belgium is de enige NGO die deze gezinnen regelmatig ontmoet. Daardoor kan zij een interessante bijdrage leveren aan een werkgroep die verschillende organisaties verenigt om dit beleid van dichtbij te volgen.

Na drie jaar actief te zijn geweest, heeft deze werkgroep in 2011 de DVZ aangeboden om samen het terugkeewoningenproject te evalueren. Daarbij zijn een aantal aanbevelingen voor de DVZ en de politieke machthebbers geformuleerd.

⁽¹⁾ Met de opening van drie nieuwe woningen in Zulte zijn er in mei 2012 in totaal 18 huizen.

2. JRS-Belgium en beleidswerk

2.1. De "Terugkeerrichtlijn" omgezet in de Belgische wetgeving

De Belgische wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen lijkt meer en meer op een oude mantel die keer op keer werd verlengd, ingekort, opnieuw gesneden, aangevuld, en hersteld volgens het uiteenlopend beleid dat het land voert ten aanzien van vreemdelingen die op het Belgisch grondgebied willen verblijven. De jongste wijziging, die dateert van 19 januari 2012 (en in voege trad op 27 februari), werd ditmaal opgelegd door het Europees recht, namelijk richtlijn 2008/115/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 16 december 2008 over gemeenschappelijke normen en procedures in de lidstaten voor de terugkeer van onderdanen van derde landen die illegaal op hun grondgebied verblijven, in het kort: de Terugkeerrichtlijn (EU-Publicatieblad van 24 december 2008). De Lidstaten had-den twee jaar tijd (dus uiterlijk tot 24 december 2010) om de belangrijkste bepalingen van de Richtlijn van kracht te doen worden, maar door de wisselvalligheden van de Belgische politiek en de eindeloze regeringscrisis duurde het twee jaar langer vooraleer de Europese norm helemaal werd opgenomen in de Belgische wetgeving.

Doel van de Richtlijn

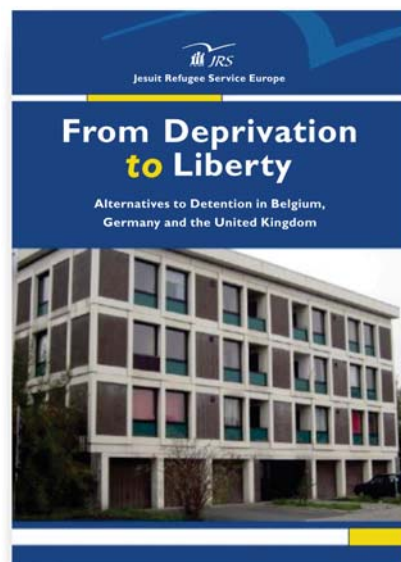
Met die Richtlijn sloten de Lidstaten van de Europese Unie een akkoord over de krachtlijnen inzake de vrijwillige of gedwongen terugkeer van vreemdelingen die geen toestemming kregen om op hun respectievelijk grondgebied te verblijven. Samen met andere niet-gouvernementele organisaties heeft JRS-Belgium - en meer bepaald de toenmalige directeur ervan, Christophe Renders SJ - er bij de politieke overheid voor gepleit dat de doelstelling van de minimumgaranties die door de Richtlijn aan vreemdelingen werd geboden, het hoogst mogelijke peil zou bereiken. Een van de grote beginselen van de omgezette Terugkeerrichtlijn luidt als volgt: "Zolang er geen reden is om aan te nemen dat dit de terugkeerprocedure ondermijnt, verdient vrijwillige terugkeer de voorkeur boven gedwongen terugkeer en dient een termijn voor vrijwillige terugkeer te worden toegekend." Die termijn is bepaald op 30 dagen (vroeger over het algemeen slechts 5 dagen), maar hij kan uitdrukkelijk worden verlengd, bijvoorbeeld om kinderen in staat te stellen hun schooljaar af te maken. In geval van fraude of risico op onderduiken, kan die termijn echter worden ingekort tot 7 dagen of minder en kunnen er eventueel preventieve maatregelen worden getroffen (zich geregeld melden bij de overheid, aanwijzing

anderen te delen. Zo ging JRS-Belgium, bijvoorbeeld, spreken over kinderen zonder papieren tijdens een parlementaire zitting van de Raad van Europa, over alternatieven voor opsluiting tijdens een conferentie van het UNHCR, en verzorgde ze workshops voor het Nederlandstalige vicariaat in Brussel en het "Réseau Jeunesse Ignatien", het Ignatiaans jongeren netwerk van de Franstalige Belgische jezuïeten. Verder leidden medewerkers van JRS-Belgium een aantal debatavonden rond de film "Illégal", over een jonge Russische moeder die in België wordt aangehouden en vervolgens in een gesloten centrum wordt opgesloten. Naar aanleiding van de Wereldvluchtelingendag op 20 juni namen ze in verschillende Belgische stations deel aan een actie, waarbij paraplu's werden gebruikt als symbool voor de bescherming waar vluchtelingen recht op hebben. Tot slot werden medewerkers van JRS-Belgium een aantal keren door de radio en de geschreven pers geïnterviewd.

De organisatie schreef ook een aantal artikels en twee rapporten: "*Van detentie tot kwetsbaarheid*", en "*From deprivation to liberty*" ("Van beroving tot vrijheid"), een rapport over alternatieven voor detentie, dat in samenwerking met JRS-Europe werd gemaakt.

Wouter Blesgraaf SJ

Eén daarvan is dat de NGO's de DVZ vragen om de rol van de coaches (2) uit te breiden en dat ze zich werkelijk evenzeer richten op het verblijf als op de terugkeer. Zij vinden het zeer belangrijk dat in elk geval de eenheid binnen het gezin bewaard wordt en ze pleiten ervoor dat de gezinnen die asiel aanvroegen in een opvangcentrum van Fedasil worden ondergebracht, wat voor deze gezinnen een betere oplossing lijkt te zijn.

De organisaties hebben er gedurende lange tijd op aangedrongen dat het verbod op opsluiting van kinderen in gesloten centra in de wet zou worden opgenomen. Anders zou deze optie uiteindelijk alleen nog maar afhankelijk zijn van de eventuele goede wil van de politie-ke machthebbers. Een wet over het verbod op opsluiting van kinderen in gesloten centra' werd op 16 november 2011 aangenomen. (3) Op grond van deze veelbelovende wet zou geen enkel kind meer mogen worden vastgehouden in een gesloten centrum in België. Maar bij het lezen ervan komt men tot de ontdekking dat zij in principe niet meer vastgehouden mogen worden in een gesloten centrum, tenminste als dit centrum niet is aangepast aan de behoeften van gezinnen met minderjarige kinderen. Men kan zich afvragen of een gesloten centrum, hoe die ook moge zijn, ooit aangepast kan zijn aan de behoeften van kinderen...

DVZ bouwt momenteel vijf nieuwe gezinseenheden binnen het centrum 127 bis. Daar zullen gezinnen worden vastgehouden die uit de terugkeerhuizen zijn gevlucht en gezinnen waarvan een lid een bedreiging voor de openbare orde vormt. Maar deze lijst van criteria lijkt niet volledig te zijn. Misschien zullen er ook kinderen in worden opgesloten voor wie er gewoonweg geen plaats is in de terugkeerhuizen.

Mag men hopen dat het Europees Hof voor de rechten van de mens ooit zal oordelen dat de administratieve opsluiting van een kind, zelfs al is dat in een aangepast centrum, niet te rechtvaardigen is ten opzichte van diens hoger belang? Men kan in elk geval op zijn minst van de overheid verwachten dat deze de nieuwe wet zo restrictief mogelijk interpreteert en toepast.

Héloïse Oldenhove

(2) Een coach is een medewerker van de Dienst Vreemdelingenzaken die gezinnen met minderjarige kinderen in de woonunits opvolgt.

(3) B.S., 17/02/2012.

2. Alternatieven voor detentie

2.2. Enkele cijfers

De meeste gezinnen die in een woonunit terechtkomen, zijn gezinnen die pas in België zijn aangekomen en aan de grens asiel hebben aangevraagd. Ze worden aangehouden omdat ze niet de nodige documenten hebben om het grondgebied binnen te komen. 26% van de gezinnen in de woonunits zijn gezinnen die onwettig op het grondgebied verblijven. Een minderheid van de gezinnen bevindt zich in de Dublinprocedure. Zij hebben asiel aangevraagd en zijn in afwachting van de bepaling van de verantwoordelijke EU-lidstaat voor de behandeling van hun asielaanvraag. Als België niet de verantwoordelijke lidstaat is, dan wachten zij in de woonunit hun overdracht af naar de lidstaat waarvan de verantwoordelijkheid werd bepaald.

Uit de grafiek kan men afleiden dat de informele benaming van "terugkeerhuizen" niet altijd toepasselijk is. Regelmatig wordt er internationale bescherming en een verblijfsstatuut toegekend aan gezinnen die in deze woonunits verblijven. Deze gezinnen worden na de toekenning van het statuut vrijgelaten. Verder is het aandeel van de mensen die geen vertrouwen heeft in de procedures of de autoriteiten en uit de woning ontsnapt, ook veelzeggend. Gezinnen die asiel aanvragen aan de grens ontsnappen veel minder vaak dan asielzoekers in de Dublinprocedure. Het project breidt steeds meer uit. Sinds de start van het project, drie jaar geleden, zijn er nieuwe woonunits bijgekomen, waardoor het aantal personen in deze huizen sterk is toegenomen.

Prijsuitreiking Pedro Arrupe Award:
leerlingen en leraren van het Jan van Ruusbroeckcollege in Laken
nemen trots de prijs in ontvangst van Jean-Luc Dehaene

vluchtelingenproblematiek en de opsluiting van migranten kort werd uitgelegd, waarna een vluchteling zijn verhaal vertelde en op vragen antwoordde. De reacties van kinderen en leraren waren heel uiteenlopend, maar het is vaak duidelijk dat het getuigenis van JRS-Belgium een grote indruk op hen maakt. Het is vooral de aanwezigheid van een vluchteling in een klas die veel ogen doet openen.

Dit jaar namen drie Belgische jezuïetencolleges deel aan de "Pedro Arrupe Award", een wedstrijd dat op initiatief van JRS-Europe wordt georganiseerd met de bedoeling om leerlingen in Europese jezuïetencolleges op een creatieve manier aan het werk te zetten rond het thema vluchtelingen. JRS-Belgium nodigde de Belgische jezuïetencolleges uit om aan deze wedstrijd deel te nemen. De inzending van het Ruusbroeckcollege in Laken werd door de jury uitgeroepen tot Europese winnaar voor de leeftijdsgroep van twaalf- tot vijftienjarigen! De leerlingen en leraren mogen daar terecht trots op zijn. Zij ontvingen de prijs in juli in het Europees Parlement uit handen van Jean-Luc Dehaene, Europees parlements lid, die zelf in 1940 als vluchteling in Frankrijk werd geboren.

Scholen maken een belangrijk deel uit van het sensibilisatiewerk van JRS-Belgium, maar het is zeker niet de enige vorm ervan. JRS-Belgium werd op verschillende conferenties en bijeenkomsten uitgenodigd om haar expertise en ervaring met

Verdedigen

1. JRS-Belgium sensibiliseert

In België zijn de gesloten centra, waar vreemdelingen om "administratieve" redenen worden vastgehouden, zo goed als onzichtbaar voor de buitenwereld. Ze kunnen met recht de keerzijde van het asiel- en migratiebeleid in België en Europa worden genoemd. Het informeren en sensibiliseren van mensen in België over deze werkelijkheid is dan ook een niet onbelangrijk deel van het werk van JRS-Belgium. Binnen dit informatie- en sensibilisatiewerk nemen schoolbezoeken een prominente plaats in. Kinderen zijn de schakel met de toekomst. Bovendien hebben zij vaak nog geen vaste mening over vluchtelingen en migranten. Niet voor niets had de man die aan de basis staat van alle jezuïetenwerken, de heilige Ignatius van Loyola, een speciale aandacht voor het onderwijzen. Er bestaan enkele goede relaties tussen de verschillende organisaties die door jezuïeten werden opgericht, en één van de vruchten hiervan is dat JRS-medewerkers van tijd tot tijd in jezuïetencolleges spreken over de realiteit waarin een deel van de asielzoekers en andere migranten in België leven.

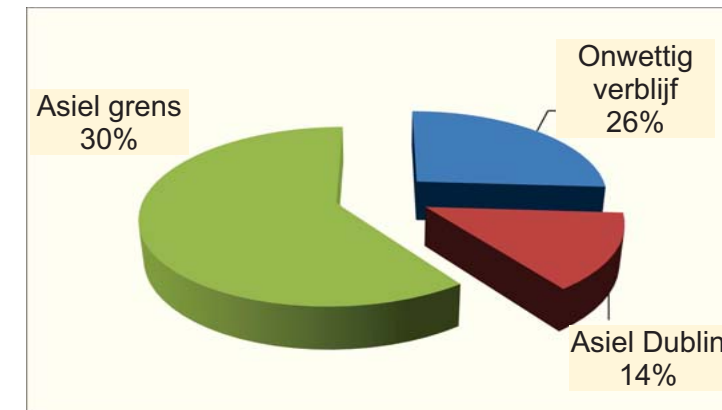
Teamleden van JRS-Belgium bezochten jezuïetencolleges in Vlaanderen, Wallonië en Brussel. Buiten de landsgrenzen werd ook een presentatie aan het Collège Louis de Gonzague in Parijs gegeven. Vaak werd er eerst een inleiding gegeven waarin de

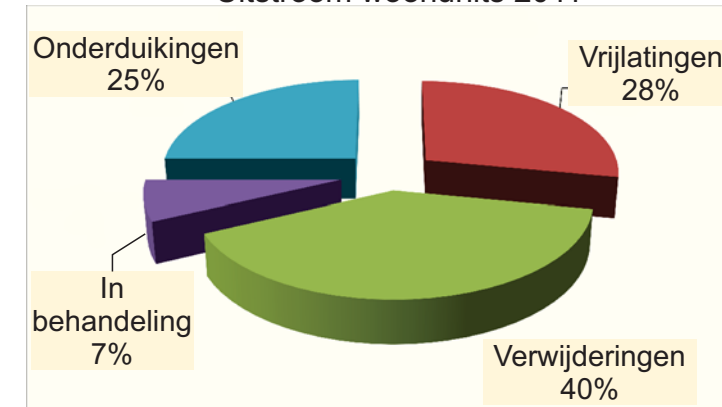
Wereldvluchtelingendag, 20 juni 2011, Zuidstation in Brussel. JRS-Belgium nam met andere organisaties deel aan een symbolische paraplu-actie, die in zeven Europese landen werd georganiseerd.

Begeleiden en dienen

Instroom woonunits 2011

Uitstroom woonunits 2011

3. Andere diensten:

JRS-Belgium en de opvangcrisis voor asielzoekers

Deze winter was het derde jaar op rij waarin de asielzoekers in België te kampen hadden met de "opvangcrisis". Dit betekende heel concreet dat veel mensen die naar ons land waren gekomen op zoek naar veiligheid, en die wettelijk gezien recht hebben op opvang, op straat belandden. Sommigen konden bij kennissen of familie onderdak vinden, maar een indrukwekkende groep mensen zag zich gedwongen om zich te installeren in parken en stations, bijvoorbeeld in Brussel-Noord.

Vluchtelingenwerk Vlaanderen voerde op 19 oktober kort actie voor de politieke onderhandelaars opdat ze een spreidingsplan voor de opvang van asielzoekers over heel België zouden invoeren (zie foto). Toen deze actie niets opleverde, zetten acht NGO's die zich voor vluchtelingen inzetten, een consortium voor noodopvang op. JRS-Belgium droeg ook haar steentje bij en ondersteunde dit initiatief met mankracht. Wouter Blesgraaf SJ hielp gemiddeld eens per week 's ochtends bij het ontbijt op de nachtopvang.

Een leegstaand bedrijfspand vlakbij het Weststation in Brussel werd, zo goed en zo kwaad als het ging aangepast aan de noden van een honderdvijftigtal asielzoekers. Door het tekort aan warm water kon slechts een klein aantal personen zich douchen. Het was ook niet mogelijk om kleren in een wasmachine te wassen.

Ondanks de problemen die horen bij het op poten zetten van iets totaal nieuws, was de noodopvang een bescheiden succes. Middenin de winter bood de geïmproviseerde opvang een dak, een matras, soep, brood, koffie en thee voor de meest kwetsbare asielzoekers op straat in Brussel. Vanwege het geringe aantal slaapplekken moest er helaas een strenge selectie worden gemaakt. Gezinnen, vrouwen, ouderen en zieken kregen voorrang. Wellicht heeft de noodopvang verschillende levens gered. In ieder geval heeft ze mensen behoed voor groter lichamelijk en geestelijk lijden.

In een tijd waarin solidariteit met asielzoekers niet vanzelfsprekend is, kwamen er toch veel vrijwilligers meehelpen. Tot slot mocht de noodopvang ook veel materiële giften ontvangen: van pannen, bekers, borden en bestek tot kaas, brood en jam. Er blijft een goodwill bestaan ten opzichte van asielzoekers. Het zou echter goed zijn als de overheid ook zelf haar verantwoordelijkheid zou nemen.

Wouter Blesgraaf SJ

Een indruk van de korte actie op 19 oktober om de opvangcrisis voor asielzoekers onder de aandacht van beleidsmakers te brengen. Er werd o.a. een sneeuwkanon gebruikt. (Bron: 11.be).

